

Juryrapport Monoku Wedstrijd 2026

Algemene inleiding op monoku

Op de ontmoetingsdag van oktober 2025 in Wassenaar sprak Ivo Smits over experimentatie in de moderne haiku. Zo beschreef hij het loslaten van het 5-7-5 denken en gaf een aantal voorbeelden van de eenregelige haiku.

Het thema van de 'Paul Mercken Aanmoedigingsprijs' voor het jaar 2026 was daarmee geboren: de 'Monoku'. De term monoku werd bedacht door Jim Kacian. Een monoku is een éénregelige haiku, een nieuwe naam voor een 'vrije-vorm haiku' (jiyūritsu haiku) die voor het eerst verscheen in het Japanse tijdschrift 'Sōun'. Japanners schreven hun haiku in één verticale regel. Sommige haiku's laten zich ook niet goed uitdrukken in de conventionele drie regels. Dan kan de monoku uitkomst bieden. Een lezer krijgt meer vrijheid om de nadruk te leggen waar hij wil. Op één regel worden inzicht en schoonheid weergegeven. Een moment gevangen in poëzie, van alle vet ontdaan. Een krachtige expressie in zijn korthed. Dit vereist zorgvuldige woordkeus en helpt ook om de waarde van één woord te beseffen. De diepte en de gelaagdheid van een woord komen tot leven in een éénregelige haiku, omdat het daarin op een andere manier wordt gepresenteerd dan in een drieregelige haiku.

*Een eerste voorbeeld is van Seisenui Ogiwara (in de vertaling van Ivo Smits):
ik hef de vaarboom op — midden in de maan*

*Een tweede voorbeeld is van Henk van der Werff. In 2018 de haiku van het jaar:
kushandjes het afscheid zo lang als het perron*

Jan Guichelaar bewerkte een artikel van Pravat Kumar Padhy voor het lentenummer van 2026 van Vuursteen. Hij geeft houvast door een zevental technieken te beschrijven:

- Woordrangschikking (een dichte stroom van schrijven van woorden)
- Juxtapositie: twee of meer elementen om contrast, overeenkomst of verbanden te benadrukken
- Woorden met een samenhangende betekenis: zodanig gerangschikte woorden dat een beeld ontstaat
- Monoku met kire: een duidelijke pauze, koppelteken, gedachtestreep of cesuur ertussen
- Inhoud en vorm: de typografie stemt overeen met de inhoud van het gedicht
- Meerdere beelden: de lezer springt van de ene naar de andere setting voordat hij bij de beeldende versmelting komt
- Minimalistisch: zo kort en kernachtig mogelijke weergave

De jury van de Paul Mercken aanmoedigingsprijs bestond dit jaar uit Jan Guichelaar, Walter Vereertbrugghen en Karen de Boer. Lodewijk Ouwehand verzorgde het wedstrijdsecretariaat en bezorgde de jury begin augustus een bestand van 288 inzendingen. Eerst en vooral wensen wij alle deelnemers te bedanken voor hun dappere poging om zich te wagen aan een kunstvorm die bij ons nog niet is ingeburgerd.

Met de zeven beschreven technieken bij de hand hebben we onafhankelijk van elkaar eerst een shortlist per persoon opgesteld. Vervolgens hebben we de voorkeuren naast elkaar gelegd en hebben we hierover van gedachten gewisseld met elkaar, tot we het eens waren over de drie laureaten.

Derde prijs: Ayşegül Yavuz

Twee sleutels - geen thuis.

Deze monoku die bestaat uit vier woorden, wordt in het midden gescheiden door een gedachtestreepje. In de eerste twee woorden is sprake van twee sleutels. Sleutels waarmee deuren en sloten geopend kunnen worden. Het gedachtestreepje werkt effectief. Voor het streepje is er de verwachting van een opening, na het streepje wordt abrupt iets afgesloten.

Korter kan bijna niet, de regel is minimalistisch, en daarom geschikt voor de monokuvorm. Er zit een mooie contrastwerking in.

De korte regel laat veel aan de lezer over, en biedt ruimte voor een aantal verhaallijnen. Eén jurylid noemde het 'een verkapte noodkreet en hulpeloze situatie'. Betreft het hier een stel dat op elkaar uitgekeken is? Gaat het over kinderen van gescheiden ouders die op twee plekken wonen en op beide plekken geen gevoel van thuis ervaren? Of gaat het over mensen die uit een ander land naar België of Nederland zijn gekomen en niet meer thuis zijn in hun land van geboorte maar nog niet thuis in het land waar zij terecht zijn gekomen?

Het is knap om al deze en mogelijk nog andere verhalen in vier woorden samen te vatten, waarbij de opgeroepen emotie universeel is. Daarom kent de jury deze inzending een derde prijs toe.

Tweede prijs: Kevin Amse

visite – we krijgen stilte bij de taart

Wij, mensen, zijn sociale dieren. We houden graag contact met onze medemensen, vooral met diegenen waarmee we ons op een of andere manier verbonden voelen.

Bij iemand ten huize gaan noemen we gewoonlijk 'bezoeken' of 'een bezoek brengen'. 'Bij iemand op visite gaan' klinkt net een fractie ouderwets, en draagt een lichte ondertoon van plechtstatigheid. Naar oude gewoonte wordt het beste servies bovengehaald, en daarbij horen koffie, melk, suiker, en koekjes of taart.

De dichter van deze monoku kiest voor verrassing: de traditie wil dat we koffie bij de taart krijgen. In dit vers wordt fijntjes in het midden gelaten of er nu al dan niet koffie wordt geschonken. Maar de lezer wordt zich gewaar van een ietwat kille tocht, die ongemak uitademt.

Dat de dichter hier gekozen heeft voor een monoku en niet voor een senryū heeft hem toegelaten om alleen de essentie te beschrijven. Wat er gebeurd is voor de ontmoeting, of tijdens de begroeting, wordt bijgevolg overgelaten aan verbeelding en interpretatie van de lezers. Jazeker; lezers. Want de kracht van de gebruikte woorden laat iedereen toe om te kiezen voor een eigen situatieschets. En wie weet, misschien is die schets wel gestoeld op een eigen ervaring?

Het element 'stilte' is heel suggestief en wil zich niet in één vakje laten opsluiten. Alleen al daarom is de stilte welkom in het wereldje van haiku, en aanverwanten. Het is niet voor niets dat in de meest recente uitgave van 'Vuursteen' enige aandacht werd besteed aan de afwezigheid van welk geluid dan ook.

In het geval dat nu besproken wordt kunnen we gerust stellen dat, bij wijze van spreken, stilte de kers op de taart is. De jury waardeert deze monoku met een tweede prijs.

Eerste prijs: Luc Vos

de babykleertjes waren te groot en dat blijven ze

Over de eerste prijs was de jury unaniem, bij alle drie juryleden stond deze monoku op de shortlist. De krachtige inhoud leent zich uitstekend om in één regel sober, in weinig woorden te worden weergegeven. De regel opent met een concreet beeld van babykleertjes die te groot waren. Doordat op 'waren te groot' - dat blijven ze - volgt, is er sprake van een sterke samensmelting en wordt een onverwachte lading meegegeven. De emotie wordt versterkt door het gebruik van het verkleinwoord kleertjes. Bij babykleertjes denk je onwillekeurig aan groei, maar in deze regel komt de groei tot stilstand. De lezer moet zich afvragen waarom ze te groot zijn gebleven, maar de vaststelling dat de toedracht niet expliciet wordt weergegeven, maakt de regel aangrijpend.

Het is knap om zoveel zeggingskracht in één regel te brengen, en daarom kent de jury aan deze monoku de eerste prijs toe.